

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՎ ԻՐ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, մայր դաստիարակը համայն հայ քրիստոնյա ժողովրդի, իր պատմական առաքելության ողջ ընթացքում մնացել է հաստատ ու հավատարիմ Քրիստոսի Ավետարանին, սուրբ ավանդությանը և Տիեզերական առաջին երեք ժողովների ուսմունքին, ժողովներ, որոնք վերջնապես ամուր հիմքերն էին դրել ուղղափառ վարդապետության:

Իր պատմական առաքելության ողջ ընթացքում Հայաստանյայց Եկեղեցին նույնքան հաստատ ու հավատարիմ է մնացել իր ժողովրդին, նրա ոգեկան միումներին, նրա իմացական որոնումներին, նրա բարոյական ու մշակութային համնարին, նրա մաքառումներին վասն արդարության ու ազատության, շատ հաճախ ինքը մեր Մայր Եկեղեցին հանդես գալով որպես դրոշակակիր ու մարտնչող ի խնդիր այդ իդեալների կենսագործման:

Իր պատմական առաքելության ողջ ընթացքում Հայաստանյայց Եկեղեցին մնացել է ու գործել հայոց կյանքի սահմաններից ներս, միայն հայ ժողովուրդը նկատելով իր հոտը, երբեք չփորձելով ոտնձգություններ կատարել քույր Եկեղեցիների փարախից ներս: Հայ Եկեղեցին չի զբաղվել մարդորսությամբ: Հայ Առաքելական Եկեղեցին ի սկզբանե եղել և մնացել է հայ ժողովրդի Եկեղեցին, եղել և մնացել է ազգային Եկեղեցի: Ազգ և Եկեղեցի հայոց մեջ կազմել են մեկ մարմին և մեկ հոգի, մեկ առաքելություն և մեկ ճակատագիր:

Այսպես է, որ Հայաստանյայց Եկեղեցին եղել ու մինչև այսօր մնացել է նաև պաշտպան հայրենյաց: Այսպես է, որ Հայաստանյայց Եկեղեցին իր ժողովրդի հետ 1915-ին գերեզման է իջել ու երեք տարիներ հետո Սարգսրապատի հերոսամարտով իր ժողովրդի հետ հարություն առել, մի հերոսամարտ, որի ոգեշնչող ուժն է հանդիսացել: Սուրբ Էջմիածինն իր Հայրապետով ու քաջարի միաբաններով:

Իսկ քառորդ դար անց նույն մեր Մայր Եկեղեցին Սուրբ Էջմիածնի օրհնությամբ, նույն ոգեշնչումով և «Սասունցի Դավիթ» տանկային շարապուհով թև-թիկունք է եղել իր ժողովրդին՝ ի խնդիր Հայրենական մեծ պատերազմի հաղթությամբ պսակման:

Հայաստանյայց Եկեղեցին, սակայն, միաժամանակ նկատել է իրեն անբաժանելի մասը քրիստոնեական ընդհանրական Եկեղեցու, կամեցել է միշտ եղբայրական հաղորդակցության մեջ պահել իրեն քույր Եկեղեցիների հետ և հետո է եղել անհամոզվածորեն ու այլամերժ ձգտումներից, մնացել է միշտ լայնախոհ ու ողջամիտ և երբեք մոլեռանդ, առաջնորդվելով՝

«Միութիւն ի կարևորս,
Ազատութիւն յերկրայականս,

Սէր յամենայնի» իրավ ավետարանական սկզբունքներով:

Մեր Մայր Եկեղեցին երբեք չի հետապնդել ուրիշներին պարտադրել «իր ճշմարտությունը» զի իր հոգու լույսով կարողացել է հասկանալ, թե հոգեւոր կյանքի տիեզերքում այնքան ճշմարտություններ կարող են լինել, ինչքան հոգևոր իրավ ապրումներ:

Ինչքան երջանիկ պիտի լինեն մարդկությունը, եթե ազատվեն «մեկ ճշմարտության» երկրպագուներից:

Այսպիսով մեր Մայր Եկեղեցին վաղուց, շատ վաղուց հարազատ արդիական էկումենիկ ոգով է ըմբռնել հարաբերությունները՝ պատմականորեն զարգացած բոլոր քույր Եկեղեցիների միջև:

Հայաստանյայց Եկեղեցին դիմել է ինքնապաշտպանության, միմիայն երբ այլ Եկեղեցիներ, դրոված փառասիրական և իշխանամոլության մղումներից և կամ քաղաքական շահերից, երկնից արքայության մեծատերերը լիճելու հավակնությամբ, փորձել են պառակտել մեր ժողովուրդն ու Եկեղեցին և բաժան-բաժան անել նրան, եղբայրը եղբոր դեմ հանելով և թշնամանքների որոմ սերմանելով մեր բարի քրիստոնյա զավակների ծոցում: Առանց այդ էլ փոթորկահույզ մեր ազգային պատմությունը քանի-քանի անգամներ թափառեցել է հանդիսացել մեծ ողբերգությանց, որոնց արդյունքն է եղել այն իրողությունը, որ հայ ազգի Մայր Եկեղեցուց բաժանվել են նրա զավակներից ոմանք ու միացվել արևմտյան Եկեղեցիների, երբեմն նույնիսկ բռնի միջոցներով, զինու զորությամբ, ինչպիսին է եղել Լեհաստանի և Թրանսիլվանիո հայոց պարագան 18-րդ դարի սկզբներին: Սակայն Հայ Եկեղեցուն ընդհանրապես հաջողվել է ինքնապաշտպանության դիմել, և այսպիսով հայ ժողովրդի լայն զանգվածները, առաջնորդված իրենց ազգային առողջ բնազդով, կարողացել են ուղիղ կողմնորոշվել, մնալով մինչև այսօր հավատարիմ իրենց Մայր Եկեղեցուն, ավելի քան իննսուն տոկոսի համեմատությամբ:

Այնուամենայնիվ Հայաստանյայց Եկեղեցին, իրեն հատուկ լայնախոհությամբ, մի տեսակ հաշտվել է տխուր անցյալից ժառանգված այդ կացության հետ և այսօր, իր ծոցից բաժանված եղբայրների ու քույրերի վրա չի նայում ծուռ աչքով և նույնիսկ չի փորձում աշխատանք տանել նրանց վերադարձնելու Մայր Եկեղեցու գիրկը, ինչ որ բնական և ցանկալի գործ պիտի լիներ ազգային միասնության ամրապնդման տեսակետից: Սակայն մեծ ձգտում գոնե մեր դարաշրջանում չի դրսևորվել:

Մայր Աթոռու, հատկապես վերջին տասնամյակներին, Տ. Տ. Վազգեն կաթողիկոսի օրոք, առաջնորդվել է հարազատ եղբայրական սիրո մտորումներով, խտրություն չդնելով առաքելական, կաթոլիկ և ավետարանական հայերի միջև: Վեհափառ Հայրապետը Իր բոլոր ուղևորությունների ընթացքում այցելել է նրանց եկեղեցիները և Սուրբ Էջմիածնից բերած Իր օրհնություններն է բաշխել նաև կաթոլիկ և ավետարանական մեր քույրերին ու եղբայրներին: Նորին Սրբությունը բազմիցս հայրական սիրով ու գնահատանքով այցելել է Սուրբ Ղազարի և Վիեննայի Մխիթարյան հայրերին, իսկ Եղեռնի հիսնամյակի առթիվ պաշտոնապես հրավիրել է կաթոլիկ հայոց Ամենապատիվ պատրիարքին և հայ ավետարանական եկեղեցյաց վերապատվելի ղեկավարներին, իբրև Իր ցանկալի հյուրերը:

Մայր Աթոռիս և Հայաստանյայց Եկեղեցու մյուս երեք նվիրապետական

Աթոռների ամսաթերթերում երբեք լույս չեն տեսել հոդվածներ կամ ուսումնասիրություններ, որոնք կարողանային վիրավորել զգացումները մեր Եկեղեցու ծոցից բաժանված եղբայրներին: Մեր Եկեղեցին և մեր Աթոռները, և մեր հոգևորականները գոնե վերջին տասնամյակներին չեն հրատարակել որևէ աշխատասիրություն, որ պոտորեին մեր Մայր Եկեղեցու բարի հարաբերությունները հայ կաթոլիկ և հայ ավետարանական եղբայրների հետ:

Մենք հույժ ուրախ ենք հաստատելու այս իրողությունը, որ արտահայտությունն է մեր Մայր Եկեղեցու իրավ ավետարանական ոգու, իրավ ազգային գիտակցության և էկոմենիկ ուղիղ կեցվածքի:

Բայց տխրությամբ ստիպված ենք հաստատել, թե նույնը չի կարելի ասել՝ պատասխանատու դիրքեր գրավող մի քանի հայ կաթոլիկ հոգևորականների մասին:

Այսպես՝ վերջին տարիների ընթացքում հետզհետե լույս տեսան՝ Հայր Սահակ Կոզյան եպիսկոպոսի «Հայոց Եկեղեցին» սովոր հատորը¹, Հայր Կարապետ Ամատունի եպիսկոպոսի Ոսկան Երևանցու² և Հայոց եկեղեցու³ մասին գրած հայերեն և ֆրանսերեն գրքերը, և «Լեռնյան» վարժարանի ղեկավար Հայր Ներսես Սեթյանի Հայ կաթոլիկ Եկեղեցու վերաբերյալ⁴ հոդվածը գերմաներեն լեզվով:

Այս բոլոր հրատարակությունների մեջ սև թելի պես անցնում է թշնամանքի ոգին Հայաստանյայց Եկեղեցու նկատմամբ, բոլորի ձգտումը լինելով հեղինակագրիկ Հայաստանյայց Եկեղեցին և ի մասնավորի Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը: Նրանք, միակողմանի և չարափոխված վկայություններով, հատկապես փորձում են ծխտել մեր Մայր Եկեղեցու առաքելական ծագումը, նրա ինքնագլուխ ու անկախ լինելու պատմական իրողությունը և Սուրբ Էջմիածնի ընդհանրական հայրապետական Աթոռի վավերականությունը:

Բացի այդ, Հայր Սահակ Կոզյանի վերոհիշյալ գիրքը նաև մի անխիղճ նկրտում է՝ հոշոտելու պայծառ հիշատակը Կ. Պոլսի մեծագործ Օրմանյան պատրիարքի, որին իր ժամանակին պատասխանեցին «Էջմիածին», «Հասկ» և «Սիոն» ամսագրերը:

Ինչո՞ւ այս անհոգի արշավանքը հայ ժողովրդի Մայր Եկեղեցու դեմ, ոչ միայն հայերեն, այլ նաև օտար լեզուներով:

Այնպիսի մի պատմական ժամանակաշրջանում, երբ հայ ժողովուրդը, հազիվ ազատված մահվան անդունդից, իր նոր հայրենիքն է կերտում իր պատմական հողերի մի մասի վրա, Սարդարապատի ճակատամարտով հազար տարիների գերության շղթաները փշրած, երբ սփյուռքի հայությունը մահու-կենաց հերոսական պայքար է մղում իր հոգևոր ու ազգային ինքնությունը պահպանելու ի խնդիր, երբ սփյուռքում որոշ երկրներում մեր ժողովուրդը ահավոր պատուհասների առաջ է կանգնած, երբ հայ ժողովուրդը ավելի քան երբեք հրամայականի առջև է գտնվում պահպանելու և ավելի ու ավելի ամրապնդելու իր ներքին միասնությունը, իր ներքին անբաժանելիությունը, երբ բոլոր քրիստոնեական Եկեղեցիները և նրանց պետերը, Հռոմի

¹ Հայր Սահակ Կոզյան, «Հայոց Եկեղեցին», 1961 թ., Բեյրութ:

² Հայր Կարապետ Ամատունի, «Ոսկան վարդապետ Երևանցին և իր ժամանակը», 1975 թ., Վենետիկ:

³ Հայր Կարապետ Ամատունի, «L'église arménienne et la catholicité», 1978 թ. Վենետիկ:

⁴ Հայր Ներսես Սեթյան, «Eine Rechtfertigung der armenisch-unierten armenischen Kirche aus der Geschichte» «Die Kirchen Armeniens» հատորի մեջ—Stuttgart—1978.

Սրբազան Պապից սկսյալ, ոգեշնչված են եկեղեցական էկոմենիզմի գաղափարականով և առաջնորդվում են Եկեղեցյաց միջև փոխադարձ համդորժողության և եղբայրական սիրո ու գործակցության զգացումներով, և, վերջապես, երբ Հայաստանյայց Եկեղեցու, հատկապես Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի սիրո և հարգանքի զգացումները հետզհետե աճում են ու զարգանում Հոռմեական Կաթոլիկ Եկեղեցու և նրա Սրբազան քահանայապետների նկատմամբ, ահավասիկ մեր օրերին գտնվում են հայ կաթոլիկ մի քանի հայրեր, որ սիրտ ունեն և ախորժակ, տարիներ, տարիներ աշխատելու՝ նպատակ ունենալով հեղինակագրել մեր Մայր Եկեղեցին ու վիրավորել ամբողջ հայ հավատացյալ ժողովուրդը:

Հայ ազգի համար այսպիսի բախտորոշ ժամանակաշրջանում, հայ հոգևորականը ինչքա՜ն դատարկված պիտի լինի ավետարանական սիրո զգացումից, ինչքա՜ն դատարկված պիտի լինի հայ ժողովրդի մեր օրերի իրավաստություններից ու սպասումներից, ինչքա՜ն հեռու պիտի լինի ճշմարիտ էկոմենիկ ոգուց, որ նստի ու տարիներ վատնի, վերաբարձելու համար շատոց բրածո դարձած «քյուզանդական վեճեր», վեճեր, որոնք ոչինչ չեն ասում մեր օրերի մարդուն, առավել ևս մեր օրերի հայ մարդուն, և ոչինչ չեն կարող ապացուցել, ինչքան էլ իրենց մտքի և գրչի մարզանքները ճարպիկ թվան ու ճշմարտաման:

Վաղուց պատմության զամբյուղն են նետված մման վեճերն ու հավակնությունները, վաղուց մեր ողջամիտ ժողովուրդը դատապարտության սյունին է մեխել Նիկոյ Թորոսովիչյան ազգուրաց այլանդակությունը:

Հիշենք այստեղ Պողոս առաքյալի պատգամը, որ այնքան այժմեական է հնչում մեր պարագային՝

«Հեռու վանիք հիմար խնդիրները և տոհմաբանությունները և հակաճանություններն ու կոիվները օրենքի շուրջ, որովհետև դրանք անօգուտ են և սնուսի: Հեռացիր հերձվածող մարդուց, մեկ կամ երկու անգամ նրան խրատելուց հետո, իմացիր, որ շեղված է այդպիսին և մեղանչում է, ինքն իսկ դատապարտելով իրեն» (Տիտոս Գ 9—11):

Արդ, Մեր սպասումն է ու հրավերը ուղղված մեր կաթոլիկ եղբայրներից և հատկապես Մխիթարյան ժրաջան հայրերին, հեռու մնալ Թորոսովիչյան չար ճանապարհից և առաջնորդվել Ալիշանյան ազգաշեն ու հայրենաբաղձ ոգով:

Մեր սպասումն է ու հրավերը նաև, որ մեր կաթոլիկ եղբայրները չփորձեն պղտորել հարազատ էկոմենիկ ոգով սկիզբ առած այն աստվածահաճո հարաբերությունները, որոնք հետզհետե զարգանում են Հոռմի մեծ Եկեղեցու և Հայաստանյայց Եկեղեցու միջև:

Ժամանակն է, որ Եկեղեցիները վերջնապես հրաժարվեն հին վեճերից ու հավակնություններից և աշխատեն ոչ թե իրար տկարացնել, այլ հետամուտ լինեն իրար զորացնելու, իրար օգնելու անպայմանավոր սիրովը Քրիստոսի, այսպիսով զորացնելու համար քրիստոնեական համաշխարհային եղբայրությունը:

Հայաստանյայց Եկեղեցին եղել և մինչև մեր օրերը մնացել է խորհրդանշել հայ ժողովրդի ոգեկանության, հայ ժողովրդի հոգու անկախության, հայ ժողովրդի արժանապատվության ու հպարտության:

«Եկեղեցին հայկական բարձր բերդն է հավատքին իմ պապերուս»: